

Թիւնք, ի վաղուց հաստատուած հազոր-
դակցութիւնները, որոնցմէ յառաջ եկան
պատմական մեծամեծ անցքեր յօգուտ
բնակիչներին, որոնք այն ինչ մէկ անգամ
բարձրագոյն կրթութեան միջոցները ձեռք
բերին՝ միւսներէն յառաջ անցան և այ-
նուհետև սոցա միշտ իրենցմէ յետ թողին:
Յայտնի է, որ նոյն իսկ վայրենիները կը-
խօստովանին եւրոպացիների գերազանցու-
թիւնը, բայց սա միայն այն ժամանակ
կրբ երկու ցեղերը բաւական ժամանակ մի-
մեանց հետ յարաբերութիւն ունենան,
վասն զի առաջին անգամէն անձնասիրու-
թիւնը՝ որ մարդիս յատուկ է՝ նորանց
արհամարհանք կազդէ զէպ ի եւրոպացի-
ները: Այսպէս, օրինակ, Ամերիկացի բը-
նիկները կհամարին թէ Աստուած նախ
սեւամորթին ստեղծեց, յետոյ սպիտակին
և յետոյ՝ վերջապէս՝ կարմրամորթին:
Նոքա եւրոպացիներին ծաղրելու համար
«կաթնային երես» կանուանեն: Բեորդոն
(Burton) ճանապարհորդը կպատմէ թէ ա-
րեւմտեան Բ. փրիկէում Լոգ-բայի բնակիչ-
ներն իւր ետեւէն կգոռային. «նայեցէք այդ
սպիտակին, զա զառամեալ կապիկի շնը-
մանիւր»: Չէ կարելի մերժել որ վայրենիի
անապագան կամ փայլուն սեւ մորթը
և մկնախիտ անդամները նորա համար օգ-
տակար հակապատկեր կկազմեն թուլա-
մորթ եւրոպացիի զէմքին հետ, որ վարա-
կուած է «մաքի տկարութեամբ», ինչպէս
ասել էին մի անգամ, բայց անհրեքելի
կմնայ այս՝ թէ մտաւորապէս աւելի զար-
գացած մարդկային ցեղերի մարմնի ազ-
նուագոյն մասերը, զէմքն և սկաւառակի
ձեն աւելի գեղեցիկ կլինին: Չենք կարող
ասել թէ մարդկային գեղեցկութեան վե-

րայ ունեցած գաղափարնիս անհիմն և
խախուտ է, կամ թէ ճաշակի դործ է,
որի մասին կարելի չէ վիճել. մարդի գծա-
զրութեան այլանդակութիւնը յառաջ ե-
կած են կամ հիւանդութիւններէ, կամ
զէպի անասնական օրպր մերձենալէն: Այլ
և այլ ցեղերի հետազօտութիւնը անհրե-
քելի կերպով կապացուցանէ՝ թէ ինչպէս
մարդկային զէմքի պատկերն հետզհետէ
կրթալով իւր նախնական անձուռնի ձեւէն
հեռացել և ազնուացել է:

(Ի յեր-հայս...)

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՄԱԼԻԱՍԵԱՆԺ.

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ ԱՆՈՒԱՆ

ՊԵՇԵՄԵՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԼՄԵՆԱՏԵՆ ՀԱՅՈՑ

Տ. Տ. ԳԷՈՐԳԱՅ Դ.

ԵՒ ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԵԿԱՐԸ

ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՏԵՄԱՐԱՆԻ

Ս. ԷԶՄԻԱՆՆԻ.

Յ 30 ն Սեպտեմբեր ամսոյ՝ յաւուր
տօնի Ս. Գէորգայ՝ Էջմիածնայ Մայր
Աթոռը փառաւոր հանգէսով կատա-
րեց Վեհ. Հայրապետի՝ Տ. Տ. Գէորգայ
Դ. Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի ամե-
նայն Հայոց անուանակոչութեան եւ
նորա սիրագործութիւններէն գլխա-
ւորի՝ այն է՝ Գէորգեան ձեմարանի
Զորրորդ Տարեգարձի նշանաւոր տօնե-
րը: Եւ յիրաւի մեծ է Մայր Աթոռոյս
համար այս երկու տօների խորհուրդը

եւ նշանակութիւնը. իւր Հայրապետի տօնի հետ սա տօնում է իւր բարեկարգութեան, վերանորոգութեան եւ յառաջադիմութեան տօնը: ձեմարանի տօնի հետ իւր նշանաւոր ազգային գործունէութեան եւ ազգի մեծամեծ յոյսերի տօնը: Ահա պատճառը՝ որով այս երկու տօների հանդէսները կատարում է Մայր Աթոռ Ս. Եփրեմ Կեդրեւորական Ս. Սարգիս Կաթողիկոսը: Այս տարի՝ թէպէտ երկու նշանաւոր տօների գլխաւոր հեղինակը — Նորին Ս. Օծութիւնը Վեհ. Հայրապետ Ազգիս իւր տկարութիւնը շարժած լինելով՝ ստիպուած էր աւելի երկար մնալ ամառնոցում ի Բիւրական՝ եւ ներկայ չգտանուեցաւ ի տօնախմբութեանն, բայց եւ այնպէս՝ շատ փառաւոր էր եկեղեցական մասն հանդիսի եւ մեծ տպաւորութիւն գործեց բոլոր հանդիսականաց վերայ:

Առաւօտեան 11 ժամին, սուրբ Պատարագից յետոյ՝ բոլոր Միաբանութիւնը՝ եկեղեցական հանդիսի՝ եւ պատարագից Գեր. Գրիգոր Եպիսկոպոս Աղափիրեանց զգեստաւորուած՝ ուղեւորուեցան Ս. Տաճարէն դէպի ձեմարանը արտաքին ճանապարհով՝ երգելով պառշաճաւոր շարականներ: ձեմարանի աշակերտները զոյգ զոյգ շարուած՝ հանդիսի սկիզբն էին կազմում: Տեղական բնակչաց եւ մանաւանդ եկաւոր ուխտաւորաց բազմութիւնը հետեւում էին այս վսեմ հանդիսին կրօնական ջերմեռանդութեան զգացմամբ լցուած: ձեմարանին հասնելով՝ բոլոր հանդէսը կանգ առաւ ընդարձակ բակի հիւսի-

սային դրան սիւնաղարդ եւ գեղեցիկ վանդակապատի առջեւ: Այս տեղ՝ բոլոր եկեղեցականները եւ աշակերտները մի լայն բոլորածեւ շրջան կազմելով՝ սկսեցին ձեմարանի Վեհափառ Հիմնադրի հանգուցեալ Մնոգաց հոգւոց փրկութեան համար Հոգեհանգստեան սովորական կարգը կատարել:

Հանգստեան կարգը աւարտելով՝ երբ եկեղեցականները հանեցին շուրջառնէրը եւ բազմեցան աթոռների վերայ, ձեմարանի Ընդհանուր Կառավարիչ Գեր. Անդրէաս Ս. Արքեպիսկոպոսը կարգաց Վեհափառ Հայրապետի օրհնութեան Կոնդակը զոր ուղարկած էր Բիւրականէն: Կոնդակի ընթերցումը վերջանալով՝ աշակերտները երգեցին Ս. Կէլէակ երգը: Յետ այնորիկ՝ դարձեալ Գեր. Անդրէաս Արքեպիսկոպոսը կարգաց ըստ պատշաճի աւուրն մի ճառ, ուր բացատրեց տօնախմբութեան նշանակութիւնը ձեմարանի վերաբերմամբ ընդհանրապէս՝ թողնելով գաղափարութեանց հըսկող Արժանապատիւ Վահան Վարդապետ Բաստամեանցին տալ կարեւոր տեղեկութիւնները ձեմարանի ուսումնական մասին: Աւարտելէն եւ Հիւսիսային ազգու երգը ասելէն յետոյ՝ Արժ. Վահան Վարդապետ Բաստամեանց բերանացի ասաց մի ոգեւորուած ճառ, ուր բացատրելով Վաղարշապատի եւ Ս. Էջմիածնի պատմական նշանակութիւնը իբրեւ կեդրոն Հայոց ազգի մտաւոր՝ կրօնական՝ բարոյական եւ քաղաքական զարգացման, յիշեց որ նաեւ այսուհետեւ այս տեղ պիտի լի-

նի Հայոց ազգի կեդրոնը, այստեղից պիտի ծագէ նորա նոր արշալոյսը եւն: ձառի վերջում՝ համառօտ տեղեկութեամբ յայտնեց նա որ ձեմարանի մէջ կան 95 աշակերտ հինգ զատարանի բաժանուած, առաջնոյ մէջ 15 աշակերտ, երկրորդում 23, երրորդում 25, չորրորդում 15 եւ հինգերորդում 17. թէ հարցաքննութիւններէն յետոյ՝ առաջնոյ մէջ մնացել են 7 աշակերտ եւ երկրորդի մէջ 1, եւ մի աշակերտ առաջինէն եւ մինը չորրորդէն արձակուած են բոլորովին իւրեանց ծուլութեան եւ յետագիմութեան պատճառով: Թէ՛ ձեմարանը ունի 12 ուսուցիչներ, որոց մէջ են երկու եպիսկոպոս, երկու վարդապետ, մի սարկաւազ (Զայնագրութեան) եւ եօթը աշխարհահականք, եւ այս 12 են ութը հոգի ունին համալսարանական գիտութիւններ եւ վկայականներ, ձառէն յետոյ՝ աշակերտները դարձեալ երգեցին Ո՛վ Տէր Աստուծոյ երգը եւ ապա երկու աշակերտք՝ չորրորդ եւ հինգերորդ զատարաններէն՝ կարգացին համառօտ ուղերձներ եւ հանդէսը վերջացաւ Պահպանելով, եւ բոլոր Միաբանները եւ Ժողովրդէն մեծագոյն մասը բարձրացան ձեմարանի գեղեցիկ հանդիսարանը, ուր գասաւորուած էին, որպէս նաեւ վերի եւ ներքի նրբանցքների եւ մատենադարանի մէջ, աշակերտների գեղեցիկ նկարները — մատիտով գծուած, — վայելչագրութեան թերթերը Հայերէն, Ռսերէն եւ Գաղղիերէն, եւ աշխարհագրական քարտէզները գոյնզգոյն ներկերով: Մինչ-

դեռ հանդիսականները հետաքրքրութեամբ կզննէին Վեհափառ Հիմնադրի մեծագիր պատկերը, որ շրջապատուած էր դալար ոստերով եւ զանազան թարմ ծաղիկներով հիւսած մեծ եւ գեղեցիկ պսակով, աշակերտների գեղարուեստական աշխատութիւնները, այլ եւ նրբանցքի մէջ կախ տուած աշխարհագրական քարտէզները, բնագիտական նկարները եւ այլ գեղեցիկ պատկերները, նաեւ մատենադարանը եւ բնագիտութեան (ֆիզիքայ) եւ քիմիային դոյժիքները եւ պարագաները, որք գեղեցիկ կերպով գասաւորուած էին առանձին սենեակի մէջ՝ կից մատենադարանին, աշակերտները երգում էին հանդիսարանի մէջ անդադար ազգային երգեր, մինչեւ որ զանգակի ձայնը հնչեց եւ հրաւիրեց զնոսա ի սեղանատուն եւ բոլոր հանդիսականները մեկնեցան:

Միևնոյն միջոցում Մայր Աթոռոյ ընդարձակ սեղանատան մէջ պատրաստուած էր հարիւրաւոր անձանց համար պատուական ճաշ, բոլոր սեղանատունը եւ մանաւանդ Հայրապետական զմբեթապարգ սեղանը նոյնպէս զարդարած էին դալար ոստերով եւ ծաղիկներով, Հացկերոյթի Ժամանակ Մայր Աթոռոյս դպիրները անդադար երգում էին ազգային երգեր, եւ ուրախութիւնը վերջացաւ պատշաճաւոր կեցիկներով եւ ճառախօսութիւններով:

Աւարտելով սոյն յօդուածը՝ կցում ենք այստեղ ձեմարանի բաղում կարգացուած ճառերը եւ ձեմարանի աշակերտների կողմէն առ Վեհափառ Հայ-

րադեմ առանձին սուրհանդակով ուղարկուած երկու շնորհաւորութեան ուղերձները:

Ահաւասիկ ձեմարանի առջեւ կարգացուած ծառերը:

ՍՐԲԱԳՈՒՄԱՐ ՀԱՐԲ ԵՒ ԵՂԲԱՐԲ

ԵՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ՀԱՆԳԻՍ ԼԿԱՆՔ:

Արևին է այսօր մեզ առիթ ուրախութեան՝ տօն անուանակոչութեան ասեմ՝ Տ. Տ. Գեորգայ Գ-ի Սրբադնագոյն Հայրապետի համօրէն Ազգիս Հայոց և չորրորդ տարեդարձ Ղեմարանիս: Ասան որոյ և կրկնակի բերկրութեամբ տալով արձագանդ եռանդուն զգացմանց սրտից Ձերոց՝ ասեմ. Շնորհաւոր լիցի մեզ տօնս այս յուրախութիւն մեծ: Աւ թէպէտ սովորական է յայսպիսի դէպս ընդարձակ առնանքանութեամբ ի նկար առնուլ զմեծագործութիւնս հեղինակի տօնախմբութեան ի բերկրանս հանդիսականաց, բայց ես աւելորդ վարկանիմ զայդ ի խորհրդաւոր պահուս յայսմիկ. քանզի տեսնեմ ահա յերեսս Ձեր ամենեցուն ակներև հաւաստիս հոգեկան անկեղծ խնդութեան և երախտագիտութեան առ բազմերախտ և զորովագութ Հայրն հասարակաց վասն մեծամեծ զործոց նորա և մանաւանդ վասն ակնկալեալ բազմադիմի արդեանց Ա. Գեորգեան Ղեմարանիս: Աւ չ՝ դք չիցէ խելահաս՝ զի ի շարս պանծալի սիրազործութեանց Նորին Սրբութեան ի փառս Հայաստանեայցս սուրբ և առաքելական ուղղափառ Ակեղեցւոյ և ի բարոյական յառաջադիմութիւն Հայկադնեայցս իրբև

արձան յաւիտենական յիշատակաց հանդիսանայ այս Ղեմարան:

Այլ զի՞նչ պարտ իցէ տակ զիմս նուատութենէ, որում յանձնեցաւ Վարչութիւն Ղեմարանիս, եթէ ոչ՝ առանձին իմն Հայրապետական շնորհաց առ իս համարիմ ապացոյց զայս իմ ներկայ պաշտօն. թէև շնորհ, զոր քաղցր է ինձ ընդդրկել որդիական հնազանդութեամբ սակայն ընդ նմին գործ մեծ և ծանրագոյն, զոր աջակցութեամբ և զործակցութեամբ դիտնական և պատուարժան ուսուցչաց մերոց հոգեշնորհ եկեղեցականաց և աշխարհականաց և մանաւանդ իմաստուն խրատութեան հրահանգօք Վեհափառ Հիմնադրի և ընդ բարձրագոյն հովանաւորութեամբ Նորին փութացայց կատարել իմաստն, յուսալով յամենակարողն Աստուած, զի պարգևեցէ մեծի հաստատութեանս զկատարեալ յառաջադիմութիւն ընդ բազում ժամանակս ի փրկութիւն ժողովրդեան իւրոյ:

Մնայ ինձ և առ Ձեզ զիմել, ով սրբազումար Հարբ և Նղբարբ, և խնդրել ի ձէնջ զանկեղծ և զմտերմական համակրութիւնս ձեր առ Ղեմարանս և ձերօրսանն օգնութիւն ի յարատեւ պայծառութիւն սորին, առ Ձեզ զիմել, ով զիանական ուսուցիչք և խնդրել զեռանդուն զործակցութիւն Ձեր ի բարոյական և յուսումնական բարեկարգութիւն տաճարիս զիտութեան, առ Ձեզ զիմել, ով ուսումնատենչ աշակերտք և հրաւիրել զձեզ ի մեզուաջան աշխատութիւն և ի բարեբարոյ կենցաղավարութիւն եղբայրսիրութեան ի սրբալայր տեղւոյս մտաւոր և բարոյական կրթութեան ձերոյ: Արանի է ձեզ, զի ահա օր

քան զօր ծաւալին ի վերայ ձեր հայրա-
գութ խնամք Վ. Ե. հափառ Բարերարին ձե-
րոյ, որ աւասիկ գումարեաց աստ վասն ձեր
ղբանխրուն ուսուցիչն եկեղեցականս և աշ-
խարհականս համալսարանական զիտու-
թեամբ ձոխացեալս և հռչակեալս գիտնա-
կան զրուածովք: Աւստի հարկ և պար-
տաւորութիւն կայ ի վերայ ձեր փութալ
քաղել զամենայն օգուտ ի սոյնպիսի բա-
րեյաջող հանգամանաց և անխոնջ ջանասի-
րութեամբ ամբարել ի միտս ձեր զուսմունս
պէս պէս զիտութեանց, որով միայն կարէք
հանդերձ հեղ և պարկեշտ վարուք երախ-
տագէտ լինել առ Տէր Բարերարն ձեր և ա-
ռիթ Նորին մխիթարութեան, որ յան-
շափ ձգունս երկանց ծնաւ զայս տուն փր-
կութեան և զիեցուցանէ զայս հայրագութ
խնամովք և զիեցուցէ առ յապայն:

Յաւարտ բանիս՝ թողով Նրժանապա-
տիւ Վ. ահան Վ. արդապետի հազորդի ձեզ
կարեւոր տեղեկութիւնս ըստ ուսումնական

կառավարութեան Շեմարանիս՝ աղաչեմ
զՎերապապիւ Հարսդ՝ զեղբարս և ըղ-
հանդիսականս համօրէն՝ վերառաքել ըղ-
լիաշուրթն բարեմաղթութիւնս մեր առ
բարձրեալն Աստուած, զի անսահման բա-
րերարութեամբ իւրով շնորհեցէ Վ. Ե. հա-
փառ Հայրապետիս մերում զանվտանգ և
զանխռով կեանս ընդ ամս ձիգս, տացէ
նմա կարողութիւն առ ի շարունակել և
կատարել զմեծագործութիւնս իւր ի պայ-
ծառութիւն Մայր Աթոռոյս և Հայաս-
տանեայց Աեկեղեցւոյ և ի յառաջադիմու-
թիւն Ազգիս. պահպանեցէ ընդ հովա-
նեաւ սրբոյ Խաչի Միաճնի Որդւոյ իւրոյ
զՎ. Գեորգեան Շեմարանս մեր. ծաւա-
լեցէ զշնորհս Հոգւոյն Արքոյ ի միտս ու-
սումնասէր աշակերտաց սորին և պար-
գեւեցէ մեզ ամենեցուն զհոգեկան մխի-
թարութիւնս ի փառս սրբոյ Աբրորդու-
թեան. եղիցի և եղիցի:

ՅԵՒՈՒՐ ՏՕՆԻ ՍՐՈՅՆ ԴԷՈՐԳԱՅ ԶՕՐԵՎԱՐԻ

ԵՒ Ի ԶՈՐՐՈՐԴԻ ՏԱՐԵԴԱՐԶԻ Դ. ՃԵՄԱՐԱՆԻՍ

Ո Ի Ղ Ե Ր Զ.

Որ իմըթան կանգնիս տաճարդ Հայաստանեայցս ի պարգեւ,
եւ զանազօտ սրբիւնս ըզլոյս իբրեւ զարփի շուրջ ըզքեւ,
եւ Մովսիսեան զերթ ամպն լուսոյ յառաջընթաց հորդես մեզ
Զուղի՝ իլոյս ճշմարտութեան, զուղի՝ յուսման ասպարէզ:
Քեւ նորոգեալ արդ միւսանդամ կենցաղի դար Մեսրօբայ
Ի քէն ելցեն մեն մի եզնիկք, Մովսէս, Դաւիթ, Եղիշայ:
Քեւ սրբեսցին դառն արտասուք Ոգւոյն մերոյ Հայրենեաց,
եւ պարգեսցի աղեղն յերկինս ի հաշտութիւն Հայկազանց,
Մի եւս ամպրոպք մըրըրկայոյդք փոթորկեսցին դքոյդ գըլխով,
եւ մի արկածք գըթօխըմբերք վրդովեսցեն զկեանսդ անխըռով: